

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošilja-
njem na dom
za celo leto 3 gld. — kr.
„ pol leta 1 „ 60 „
„ četrť leta — „ 80 „
Naročnina se pošilja
opravištvu v škofijsk.
poslopju (Bischofshof.)
Deležniki tisk. društva
dobivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Posamesne liste
prodaja knjigar Novak
na velikem trgu
po 5 kr. — Rokopisi
se ne vračajo, nepla-
čani listi se ne spre-
jemajo. —

Za oznanila se pla-
čuje od navadne vrsti-
ce, če se natisne en-
krat 8 kr., dvakrat 12
kr., trikrat 16 kr.

Maksimilijanum-Viktorinum

to je

mladenišnica ali dijaško semenišče za Lavantinsko škofijo.

II. „Zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača“. Ta prigovor velja tudi od Lavantinske mladenišnice. Že l. 1847. so pokojni knez Slomšek osnovali podporno društvo za dijake celjske gimnazije, s posebnim namenom, vbožnejšim dijakom takih kvartirjev priskrbovati, v katerih bi varna bila njih nedolžnost in vera. Duhovniki so takó pridno prilagali, da je bilo že l. 1851. mogoče, obširno stanovanje najeti, v katerem je 10 dijakov pod nadzorstvom verozakonskega profesorja prebivalo. Iz dotičnih poročil povzamemo, da so duhovniki in mnogi verniki s škofom vred zložili l. 1850. 412 fl., l. 1851. 467 fl., l. 1852. 844 fl. in l. 1853. 1407 fl. Dober vspeh je nado presegel. Že v poročilu leta 1852. beremo, da je to redno življenje „vrlo dobro vplivalo na нравno zadržanje dijakov in na njih marljivost v učenju, in da je njih vdanost do duhovnikov do takó visoke stopnje povzdignilo, kakor se po zanesljivih poročilih na drugih gimnazijah ne najde“. Te dobre začetne poskušnje so vzbudile upanje, da bi bilo tudi v Lavantinski škofiji mogoče, ustanoviti pravo in popolno mladenišnico v zmislu Tridentinskega zbora. L. 1853. se je razposlalo dotično vabilo po škofiji, v katerem med drugim beremo: „Dobri duhovniki se ne rodijo, ampak se morajo izrediti; zato pa ne zadostuje kratki čas štirih semenških let, ki dojde dostikrat že prepozno. Zató veleva Tridentinski zbor ustanovitev mladenišnic... Na desni in na levi jih škofije že imajo, le naša škofija jo še pogreša... K tej ustanovitvi, ki jo hočemo Maksimilijanum*) imenovati, vas vabim. Porečete, kje bomo pa kruha vzeli, da bi jih toliko jedlo? 40 do 60 tisoč goldinarjev ne zadostuje za tako ustanovo... Na to vprašanje bo naša djanjska ljubezen odgovorila. Že so vložili 3 dobrotniki 6000 gl. kakor ustanovo za vzdrževanje 3 dijakov. Gotovo se bo

našlo po škofiji še več dobrotnikov, ki bodo take ustanove napravili, pa tudi v svojih oporokah mladenišnice se spominjali... Najlepši spominček na našem grobu bo od nas vstanovljeni Maksimilijanum, na čigar čelu se bo svetil nepremeljivi napis: „Blagor pokojnim, ki v Gospodu umrejo; kajti njih (dobra) dela grejo za njimi.“ Nad tem vabilom je bil očitno blagoslov božji. Knez Slomšek so sami darovali najprej 10.000 fl. v obligacijah iu pozneje še 2000 fl. v gotovini. Njim so se pridružili duhovniki brez razločka, pa tudi mnogi verniki v škofiji in leto na leto tako pridno vlagali, da akoravno se je v omenjenem najetem stanovanju redno po 26 dijakov vzdrževalo, vendar je glavica do l. 1862. na 40.000 gld. (deloma v oblg.) narasla.

V pogodbi zastran preselitve Lavantinskega škofijskega sedeža iz Koroškega v Maribor l. 1859. je bilo (§. 5) tudi določeno, da mora Sekovska škofija Lavantinskeje toliko kapitala izročiti, kolikor so ga za Sekovsko mladenišnico zložile tiste dekanije, ki bodo znanprej Lavantinskeje škofiji pripadale. Vsled te pogodbe je Sekovski ordinarijat Lavantinskemu izročil 9.900 fl. v oblg. in vinsko gorico v fari sv. Trojice v Halozih, v vrednosti od 1200 gl. Tudi do teh 10, na novo Lavantinskeje škofiji pridruženih dekanij, so se Slomšek s posebnim vabilom obrnili, naj bi po moči pomagale, da se prej ko prej vstanovi Lavantinska mladenišnica. Radodarnost teh dekanij nam zamore res v zgled služiti. Zložilo se je toliko, da se je zamogla že l. 1860. kupiti hiša tik duhovniškega semenišča v Mariboru za 10.000 gld., ktere je pretesno semenišče neobhodno potrebovalo, in jo še zdaj za letnih 500 gl. v najemu ima. Vrh tega nakupa je ostalo še 14.000 gl. v oblg. in imenovana gorica. Istino, od imenovanih 10 dekanij zloženo, so sklenili Slomšek „Viktorinum“ imenovati v čast sv. Viktorinu, ki je bil nekđaj škof v Ptujju in je tudi krvavo smrt dostal za vero Kristusovo. Pri tako narasli istini obojnega závoda Maksimilijanum-Viktorinum je bilo upanje opravičeno, da bi se zamogla vstanovitev mladenišnice

*) V čast sv. škofu Maksimilijanu, ki je v Celju krvavo smrt za sv. vero prestal.

pričeti. L. 1862. se je prošnja za dovoljenje pri c. kr. vladi vložila; to leto pa je bilo tudi smrtno leto Slomšekovo. Ko so sedanji prevzvišeni knez in škof, Jakob Maksimilijan, l. 1863. vlado škofije prevzeli, je bila njih prva skrb začeto delo peljati do konca. Poskusilo se je že v jeseni leta 1864. z nakupom sicer prostrane, vendar za druge namene zidane hiše v Celju; ali skušnja je od leta do leta bolj očitno kazala, da se tako nadzorovanje, kakor je pri izreji za duhovniški poklic neobhodno potrebno, nikakor doseči ni dalo. Zato se je ta hiša l. 1874. zopet oddala. L. 1876. je bila škofijstvu na ponudbo za ne previsoko ceno prostrana hiša z obširnimi zemljiščem v Magdalenskem predmestju v Mariboru, ki je duhovnikom, ki so povabljeni jo prišli ogledat, dopadla in se jim zdela za mladeniško semenišče pripravna. Ali, da ne vzamemo v misel tega, da so nam pozneje zdravniki iz zdravniških ozirov od nakupa te hiše „za semenišče“ odsvetovali, rečemo le to, da se je po natančnejšem predvarku pokazalo, da, ako bi se bila z mnogimi stroški znotranja razdelitev prostora še toliko spremenila, bi se vendar ne bila dala taka vravnava doseči, kakor je v zadevi „izreje“ in „nadzorovanja“ potrebna. Z nakupom te hiše bi bili stali ravno tam, kjer smo bili v Celju: pred seboj bi bili imeli polovičarsko delo. Vrh tega gleda lice te hiše, to je, njena prednja in dolgotna stran proti severu. Taka lega pa dela izbe temne in otožne in ni primerna ne namenom učenja, ne naravi mladenč, k veselju nagnjene. Po tolikih nepovoljnih skušnjah in vsestranskih preudarkih je kn. šk. konzistorij slednjič stalno sklenil, nakupiti primerno zemljišče in zidati iz tal novo mladenišnico. Novo zidanje je priporočalo tudi to, da so nove hiše 20 let hišnega davka proste. Ako pomislimo, da je plačala mala hiša, Viktorinumu lastna, l. 1877. za hišno dačo in doklade 159 fl. 55¹/₂ kr., se sme za gotovo reči, da bi pri najmanj štirikrat večji novi mladenišnici 20letna dača z dokladami znesla več, kakor polovico cene, za nakupljeno zemljišče plačane. Vendar ni bil določilen ta gmotni dobiček, temveč to, da je bilo pri novem zidanju mogoče, porabiti skušnje drugih semenišč; in reči smemo, da je kn. šk. konzistorij te skušnje tudi vestno porabil. (Konec prih.)

Gospodarske stvari.

Belo zelje, kako se sadi in obdeluje-

II. Zelje se ravno tako okopava in pleje in plevela čisti, kakor drugi okopavni sadeži. Ko se zelje okoplje, potem se osiplje, kar se, če je zelje po vrstah sajeno, lahko z osipavnim plugom zgoditi more. Najboljše se to zgodi kratko pred dežjem in ravno zaradi lahkjega dela ne po dežju, kajti v poslednjem slučaju se zemlja lahkjše iz-

suši, kakor pa, če je trda. Prav izvrstno je, če se poprej zemlja okoli vsake sajenice nekaj vzrahlja in sajenica malo z gnojnico zamoči. Sajenice se potem prav razširjajo, se močno obrastejo in vsa tla dobro obsenčijo. Ko bi se gosenice prikazale tako jih morajo otroci ali stari ljudje v lonce pobirati, ki so na pol z vodo napoljeni in se potem pokončajo. Preženo se pre tudi, če se tla z nekaj nagnjitim pezdijem pokrijejo. Duh te tvarine jim je presilno zopern. Prva krma, ki se iz zelnika dobiva, je spodnje listje, ki kmalu začne veneti in odpadati. Ko bi se zdaj, ko je rastlina ravno v najboljši rasti, tudi zeleno perje trgalo, bi si lastnik sam sebi največo škodo delal, ker kapus potem nikdar tako debel ne postane. Še le ko so se glave že popolnoma naredile, se sme daleč proč stoječe perje brez škode proč vzeti. Sajenice, ki se nečejo v glave skleniti, se brž posekajo in živini pokrmijo. Meseca oktobra se zelje začne posekovati. Z ostro sekuro ali britosekom se glave posekajo, na kupe zmečejo in domu zapeljejo, kder se ali na šklednju ali na drugem primerenem prostoru na kup zložijo. Če se tako glave 8—10 dni na kupu ležati pustijo, dobijo njihovi notrajni deli lepo belo barvo. Kapus se potem ali zreže in za kislo zelje v kadi natlači za domače potrebe ali pa proda. Kar ni ne za eno ne za drugo porabo, vzeme se za živinsko klajo. Poslednje se znosi na ne prevelike kupe na kakem zavarovanem mestu in se nekaj z slamo pokrije. Na hektaru se da v dobrem letu 10—12000 glav za naprodaj prirediti. Za mlečne krave je zeljnata krma kaj izvrstna; puter iz nje dolgo dober in sladek ostane in je prijetnega okusa. Vendar pa se kravam ne sme preveč na enkrat položiti, ker se prerade napihnejo, še prej ko po zeleni detelji. Za prirejanje semena se odberó srednje debele, prav goste in trde glave, potegnejo se z koreninami vred iz zemlje in postavijo se na zračno mesto, da se malo usuše. Potem se prenesó v klet in postavijo v kot glavo poleg glave. Spomladi se presadé na dobro solčnato vrtno gredo in najvzornji listi se križema prerežejo, da more glavno steblo lahko skozi nje iz srca, ki potem seme obrodi. Ker pa to glavno steblo mnogo postranskih vej naredi in ker sam prostor in hrano potrebuje, zato se mu postranske veje porežejo. Če je debelo in močno, priveže se h kolu. Ker se seme lahko in rado izrodi, ga je treba od drugih kapusovin daleč proč vzrejati. Zori meseca avgusta in se na rjuhah na suhem kraju suši.

Za veliko gospodarstvo in za na prodaj se izbirajo pozne sorte, ki se posebno po debelosti in trdosti odlikujejo. Kot take se najbolj priporočajo:

a) Debelo Erfurtsko in Ulmsko pošpičeno zelje, ktere dve sorti sicer ne postanete ravno predebele in prevelike, vendar pa vsakokrat rano v glave greste, in ne tako prekomerno veliko prostora ne zahtevate ko največe sorte. b) Strasburški

ali Alsaški težki kapus, ki se dobro sklepa in za kislo zelje izvrstno služi. c) Ulmski težki kapus in porensko zelje, ki težke in trde glave daje. Posebna sorta prvega je tako imenovano paradiško težko zelje, ki je zvonjav modro, znotraj pa belo. d) Srednjerano Münstersko zelje iz Ulma, ki je posebno trdo in trpežno in tudi na srednje dobri zemlji dobro na obdelavani prav dobro stori. Priporočajo se še druge sorte posebno: Wellingtonovo, Drumheadovo Enfield-Marketovo in Grško težko zelje. Vrednost vseh teh sort je večidel odvisna od kraja in od obdelave. Sorte, ki na kakem kraju izvrstno storé, postanejo v drugih legah in razmerah slabe in naopak. Treba je toraj najprej poskušnje v malem. Če se te dobro obnesejo, tako se sme upati in pričakovati, da se bodo tudi na velikem posajeno dobro obneslo. Za vlaganje se morajo glave dobro rezati dati in tenkega in trdnega perje biti. Za salato in za hranjevanje za zimo se morajo najbolj trde glave odbrati. Kolikor trdejšé so glave, kolikor tenše je perje, toliko boljše so v ta namen.

Pomočki zoper deteljino predenico. Večletne skušnje so sledeče pomočke zoper deteljino predenico kot dobre potrdile: Detelja strnišnica se mora pravilno in enakomerno z lesnim pepelom potrositi, če le mogoče z pomočjo primerne sита, in sicer tako na debelo, da se z mernikom, t. j. okoli 62 litrov dobrega lesnega pepela na blizo 8 štirjaških sežnjev enakomerno potrosi. To sredstvo je le v pozni jeseni o mokrotnem vremenu nasvetovati. Spomladi ali na sneg potrošen pepel nima toliko žive moči, da bi nadležno zajedavko zanesljivo zatrl. Drugi pomoček daje polivanje deteljišča z močno gnojnico, kateri se je, če le koli mogoče, še nekaj človečjeka primešalo. Vedro, t. j. 56 litrov je zadosti za 3—4 štirjaške seznje. Ta pomoček, če se deteljišče pozno v jeseni z njim zamoči, pomaga, da detelja tudi obilen pridelek vrže. Nadalje pomaga proti predenici tudi gnoj, z katerim se deteljišče enakomerno potrosi. Gnoj mora pa prej dobro udelan in preležan biti. Tudi to delo je pozno na jesen storiti. Spomladi se potem suhi izprani gnoj po deteljišču zgrabi na kupe, na drugo polje zvozi in tisto ž njim pogaoji, ali pa blizo deteljišča v napravo mešanega gnoja ali komposta porabi. Kdor jeseni z deteljiščem tako ravna, temu se bodo delo in stroški lepo poplačali z obilnim pridelkom lepe detelje. Lucernsko deteljo je dobro vsako drugo leto tako gnojiti.

Kako si mnogo in lepega krompirja pridelati. Njivo, na katero namerjavaš spomladi krompir saditi, je treba že jeseni globoko preorati, dobro z starim obležanim, močnim gnojem pognojiti in jo tako že jeseni za prihodnjo spomlad pripraviti. Paziti gre tudi na to, da se ne sadi leto za letom na tistem kosu krompir, ampak jedno leto žito, drugo krompir. Za seme je treba, da se

dobra sorta izbere, potem se pa ne sme z drugo sorto mešati, ampak gledati je treba, da seme čisto ostane. Bolj trdi krompir z bolj rodo lupino je boljši, ima več močiča v sebi in tudi tako naglo ne gnjije, kakor mehke gladkolupinaste sorte. Za seme močno nacimljenega krompirja jemati ni dobro, pač pa kaže dobro veli, popolnoma zdravi, srednje debeli lepi krompir saditi. Le če je sila se sme debelejši krompir na dvoje prerezati in sicer po dolgem, da so koreninski in metenični popki enakomerno razdeljeni. Krompir se mora v posušeno, pregreto polje saditi, t. j. ne prezgodaj spomladi, pa tudi ne pregosto. Njiva se mora skrbno oplevati, da jo plevel ne preraste, pogosto okopati in krompir ogrebat, da more vedno zrak do njega in da je zemlja vedno dosti rahla. Metenice krompirju ne kaže porezavati, dokler je še zelena, pa tudi krompirja ne kopati, dokler ima še metenico zeleno. Vendar pa tudi ni dobro, če je preveč zrel. Že na njivi je treba krompir za seme za prihodnje leto odbrati in ga po zimi na hladnem pa suhem mestu hranjevati. Tako se ne le mnogo, ampak tudi lepega krompirja pridelala.

Ljutomerska okrajna posojilnica, registrirano društvo z neomejeno zavezo v Ljutomeru imelo je je na koncu leta 1877. — 322 udov, od katerih je na opravih deležih vplačano vkupaj 10.659 fl. 94 kr. Med opravih letom odstopilo je 6, a pristopilo 10 udov. Vsaki ud je obvezan na svoj opravih delež 60 gold. na leto najmanj 6 gold. vplatiti. Prijemki l. 1877. znašajo vkupaj 50.036 fl. 89 kr., a izdavki 42.276 gold. 12¹/₂ kr., blagajnički preostatek tedaj 7760 fl. 76¹/₂ kr. Bilanca ali sklepní račun: I. Imetje društva: a) gotovina iznaša 7760 gld. 76¹/₂ kr., b) vrednost v blagajnici nahajajočih se menjic 89,618 gold., vrednost inventara 350 gld. in c) dolžne obresti 1367 gold. 85 kr., tedaj vkupaj 99.096 gl. 61¹/₂ kr. II. Dolgoví društva: a) Rezervni fond 2830 gld. 36 kr. b) terjatve društvenikov 10.659 gld. 94 kr. c) terjatve hranilničarjev 66.504 gld. 53 kr. d) terjatva Gračke hranilnice 17,000 gold. e) Podporni fond 1201 gld. 15 kr. odračunajoč za štibro porabljenega izneska od 207 gld. 78¹/₂ kr. v ostatku od 993 fl. 36¹/₂ kr. in naprej sprejete obresti 1108 fl. 42 kr., toraj skupaj 99.096 fl. 61¹/₂ kr.

Sejmovi na Štajerskem. 20. apr. Sv. Lenart pri Mislinji; 23. apr. Ivnik, sv. Juri na Pesnici, Ljutomer, Ptujška gora, Šoštanj, Hoče, Podčetrtek; 24. aprila sv. Juri na Južni železnici, Marija snežna, Zdole; 25. aprila sv. Juri pod Tabrom, sv. Juri na Šavnici, Gotovlje, Obrajna, Kostrivnica, Nova cerkva, Gornja-Polskava; 26. apr. Kozje; 27. apr. Dobje.

Sejmovi na Koroškem. 23. aprila Althofen, Zgor. Drauberg, Gutštanj, sv. Lenart, Milstadt, št. Paul, Renweg; 24. aprila Trg; 25. apr. Mauten; 29. apr. Gradišče.

Dopisi.

Iz Celja. Stari tat Franc Mlinarič je meseca septembra pretečenega leta L. Vidmarju Zagradom obleke in denarja v vrednosti 57 gld. 10 kr., potem novembra 1. l. v cerkvi na Celnici neke molitvene bukvice 2 gld. vredne in še drugim osebam mnogovrstnih reči v vrednosti 5 gld. 55 kr. pokradel. Dobil je 7 let težke ječe. „Slov. Gosp.“ je že poročal, da je Gustav Žagar iz Lave poleg Celja svojega tasta Rojca 7. februarja z polenom po glavi tolkel, da je tast drugo jutro vmrl. Pri konečni obravnavi je pa zet reč tako zavijal, kakor da bi bil tast ob tla padel ter se pri tem padcu možgane pretresel in za tega voljo vmrl. Toda priče, kakor zdravniki, so trdili, da Rojcu ni mogoče bilo si po samem padcu možganov tako silno pretresti in sodnija je Žagarju odločila 3 leta težke ječe; a kazen se mu zdi prevelika in se je zaradi tega pritožil pri višji sodnji. — 20. marca je pa stal pred porotniki še le 18 let stari hlapec Jernej Korber brez prave domačije. Prišel je namreč ta potepuh nekega dne pred par meseci v hišo Jurija Vede, posestnika pri sv. Miklavžu, ter ga prosil, naj pri njem ostane tako dolgo, dokler za njim ne pride njegov (Korberjev) oče. Toda iz vse drugega vzroka se je semkaj priklatil. Ko je namreč lanjsko jesen več tednov Jurju Vedeju delal, je zvedel, da je letá kravo prodal za 30 fl. In da bi se tega denarja polastil, za tega voljo je prišel zdaj zopet v njegovo hišo. Od začetka si Korber ni vedel prav svetovati, kako bi prišel do denarja. Čaka drugega jutra, očeta še le ni. Med tem pa žene Vede svojo kravo napa-jat in zdaj si poišče Korber v neki škrinji nabasano pištolo dvocevno, jo skrije v svojem jopiču, sklene Vedeta vstreliti ter se potem denarja polastiti. In res, ko sta odkosila, začneta za pečjo fižol lušiti, in zdaj je prišel za Korberja vgoden čas, da svoje grozovito zločinstvo izvrši. Vstrelil namreč od zadej naravnost v vrat Vedejev. Po strelu pa od samega strahu zbeži ter proda pištolo nekemu hlapcu v farovžu pri sv. Martinu na Paki. Toda o sreči se mora res govoriti, da je Jur Vede pri življenju ostal, čeravno je bila pištola s svinč-nimi kosi nabita; toda težko ranjen je bil. Po-rotniki so Korberja skušanega ropanja in moritve krivega spoznali in sodnija ga je na 10 let v težko ječo obsodila. — 22. marca se je vršila obravnav-a zoper Jož. Kajtna, 27 let starega delavca brez prave domačije. Vkradel je namreč 9. julija lanj-skega leta Lorencu Gušniku v Goričnem vrhu obleke in drugih reči nad 40 fl. vrednih; posest-nici Antoniji Goričnik v Božjem za 27 fl., posest-niku Antonu Jarcu v Božjem za 8 fl. 50 kr.; trgovcu Lešniku v Črnem potoku mnogo blaga, Martinu Jelenu v Novem klostru neko kozo 16 fl. vredno, Vincenciju Kratniku na Polzeli kravo 80 fl. vredno, Mariji Vranjek v Leskovcu iz kleti vina in drugih reči za 23 fl. in slednjič na polju neko

motiko, ktere lastnik se ni zvedel. Dobil je 3¹/₂ težke ječe. Zraven tega naša sodnija skoraj vsaki teden blizu do 30 in še po več zločincev obsoja zarad drugih hudobij, večjidel zavoljo manjših tatvin, tako da je ječa v okrožni sodnji vsa pre-napolnjena. Odločena je za 180 jetnikov, a zdaj se jih v njej pita okoli 300 zločincev. Le tako naprej! — Pri zadnji povodnji je v Levcu nad Celjem vneslo 9 flosov, ker so plavičarji spat odišli. Drugi den je le nekaj revnih ostankov viselo ob celjskih mostih. Tudi pri „grenadirju“ je voda odtrgala flos, med tem, ko je na njem bival pla-vičar, ga nesla proti mostu, ž njim treščila ob mostni steber ter flos razbila; mož se je k sreči otel s tem, da je ob pravem času še mostni steber objel ter na njem obvisel.

Iz ljutomerske okolice. (Notar Höchtl) je odstavljen. Mož je prišel iz Idrije v Ljutomer kakor kakošen knez ali grof. Tu se je v bahaštvu in prevzetnosti odlikoval pred vso drugo gospodo, pred vsemi tržani in uradniki. Kupoval hiše, grunte, vinograde — a plačal nič. Z denarjem navidezno vedno razpolagal, a denarja v resnici le malo imel. Kupil takó rekoč vse, plačal skoro nič. Njegova rodovina pa živela tako, da je težko dopovedati. V svoji pisarni je imel veliko in dobro plačanih uradnikov, za svojo postrežbo vse polno družine. Vse to naj bi pa plačal — ubogi slovenski kmet! To ni mogoče! Deloma je pač mogoče, kajti ker ni mogel ta naš bivši notar dovolj dobiti od kmeta po pravični poti, po postavnih „taksah“ za obilne svoje stroške, to mu je pa odvezel po zviti poti. Na ta način je pripravil več ljudi pri nas v ne-srečo, pa tudi samega sebe; kajti bil je v veliko srečo našega okraja po dolgem preiskavanju ven-dar odstavljen. Žal tukaj za njega nikomur ni, če izvzamemo par nemčurjev, kajti bil je strasten nemškatur skozi in skozi. No, in ta vrsta ljudi se slobodno od prvega do zadnjega odstavi. K sklepu naj še za loterijske igralce navedem, da je bil g. Höchtl strastno vdan tej igri. Bila mu je sicer pred 11 leti loterijska sreča mila, in pričakoval je tudi v sedanji bedi tudi od te strani rešitve — a čaka in čaka jo zopet 11 let, a se neče povrniti, dasi-ravno je morda v tem času že tisoče v loterijo znosil. Nesreča ta naj bo torej tudi drugim resen opomin, da je treba biti človeku ponižnemu, pra-vičnemu, kakoršni so pravi Slovenci, a nemškutarji nikoli in nikdar.

Iz Koroškega. (Razne novosti). Celovec letos ni zmogel svojih 40 novincev, kojih bi imel za vojsko oddati; od 90 novincev bilo je samo 10 za vojake zmožnih: to je slabo spričevalo za ko-rist in potrebo hvalisanega „turnanja“ ali telovad-nega plezanja in skakanja pri mestnih šolah. — Železnica po Lavantski dolini se bo letos začela staviti in je v ta namen že odmerjenih 500.000 fl. Pravijo, da bo železniški most čez Dravo tudi za druge vožnje in za prehajanje priredjen, če se bodo dotične srenje zato potegnile. Za reguliranje

Drave je dovoljenih 10.000 fl. in za razne ceste 165.000 fl. — Med koroške duhovnike je minister Stremajer iz denarjev, ki so se z večjim obdačenjem bolje plačanih duhovnikov pridobili, dal razdeliti 22.500 fl. Način razdelitve je različen: dekan v št. Vidu, n. pr. dobi 60 fl. — ravno toliko znaša jegova dača za verski fond — jegov prvi kaplan 20 fl. tretji kaplan pa nič. — V Belaku so pobožni verniki nabrali 4200 fl. in bodo tamošnje veličastno mestno cerkev primerno olepšali. — Italijanska železnica se bo z 1. majem odprla od Rifiutte do Chiuse.

Politični ogled.

Avstrijske dežele. Nemški, posebno liberalni, listi že od nekdaj dobrikajo italijanskemu kraljestvu; močno veseli so, da je papeževe dežele postarjalo, ter se delajo, kakor da bi ničesar ne slutili, kako ta grabež zoper Avstrijo rogovili tako, da se je minister Andrassy moral pri italijanskih ministrih ostro oglasiti, zakaj trpijo društva, ki delajo na to, da bi se Avstriji vzel Trst, Istria, Gorica in polovica Tirolske? Italijani so ga skušali pomiriti, da bode za sedaj rogovilstvo ponehalo. To je čuden odgovor. Italija nam žuga stokrat resnobniše z vojsko, nego Rusija, zoper katero vendar nemški in magjarski pisači noč in dan tulijo in lajajo. — Nadvojvoda Albreht je pregledal kraj okoli Pelzna na Českem, kder bo letos od 26. avg. do 7. sept. 80.000 mož zbranih k velikim in vojaškim vajam. Ne daleč od ondot so se vnele premogove jame tako, da je 40.000 cent. premoga zgorelo; ogenj je bil strašen. — Tirolski dekani so te dni zborovali in do vlade poslali pismeno pritožbo zoper nasledke nove šole in prosili, naj se odpravijo. Liberalcem to ni po volji, vendar tudi jihovi liberalni ministri sami sprevidijo, da je treba preuredbe in popravka pri novih šolskih razmerah; ravno sedaj je minister Stremajer — on sam je v Krapinskih toplicah — sklical vse deželne šolske nadzornike na Dunaj na zbor, naj pretuhtajo, kaj in kako se ima zlasti pri latinskih šolah popraviti, pa tudi zastran ljudskih šol se misli na preuredbe; sila kola lomi in podira tudi liberalne še tako hvalisane naprave! — V Gradcu je 600 rokodelskih mojstrov zborovalo in sklenolo napraviti veliko društvo manjših obrtnikov, ki bo delalo za varovanje njihovih koristij boljše, kakor sedanje kupčijske — obrtnijske zbornice; govorniki so hudo udrihali po liberalizmu, rekli so, da je ta prejšnji blagostan rokodelcev razdril tistim na korist, ki imajo denar, trdili so tudi, da od sedanjega državnega zbora ni pričakovati rešenja, volilni red se mora preurediti. Liberalni listi, n. pr. „Tagespošta“, osupnjeni molčijo. — Državni zbor je za letos dovolil 30600 fl. za popravljanje Mure, 4000 za Savinjo in 2500 za Savo; za podpiranje raznih železnic pa je do l. 1879. že po-

trošenih ali vsaj dovoljenih vse skup 174 milijonov; to je hud udarec mošnjam davkeplačilcev. Lineški škof je moral odpadlega mešnika Künzingerja očitno iz prižnic izobčiti; nemški liberalni poslanci so se pa za izobčenca potegnili in ministre nekako karali, zakaj to trpijo in so prašali, kaj hočejo storiti, da se škofi zopet koga izobčiti ne bodo več drznili. Ministri niso dali odgovora, a čuditi se moramo, da je med ovimi liberalnimi „kulturoborci“ zoper božjo škofovsko oblast bil tudi mariborski poslanec, g. dr. Duhač. To je res čuden stric, ta katoliški dr. Duhač in po sili Nemeč. Svitli cesar so imenovali 13 novih vitezev zatega runa — največja čast, katero naš vladar deliva; med odlikovanimi je tudi bivši pridni minister grof Rihard Belkredi; ustavovercem to nič prav ne diši. — Jako važne politične spremembe snujejo se na Ogerskem. Zoper ministra Tiszaja, ki namisli ravno kar novo nagodbo z našimi ministri dognati, zedinilo se je pod vodstvom grofa Apponija 112 poslancev; ti hočejo Tisza-ja odpraviti, dogovorjeno nagodbo razdreti in staro podaljšati, dokler se ne sklene nova na zelo drugih podlagah; tudi tirjajo naj Avstrija ne trpi ruskega upliva na turške dežele v Evropi, zlasti na Bolgarijo. — Zoper Magjare pa skušajo hrvatski domoljubi neko složnost dognati med vsemi Slovani na Ogerskem, da vzajemno postopajo zoper magjarske strahonje!

Vnanje države. Svetovna vojska ali vsaj strašni boj med Rusijo in Anglijo je mnogo bolj verjeten, kakor pa obranjenje miru, katerega si zlasti upehaji Rusi želé; toda Anglež jim ga ne privoščé. Čeravno je ruski minister knez Gorčakov na ošabne tirjatve angleškega ministra Salisbury-ja nepričakovano zmerno in mirno odgovoril, Anglež ostane pri svoji trmi in hoče, da Rusija z Turkom sklenjeni mir evropskim ministrom, zlasti angleškim, predloži na odobrenje ali ovrženje, t. j. Anglež hoče zmagonosno Rusijo ponižati; tega pa ne trpi nobena neodvisna država, najmanje Rusija, in zato je boj skoro toliko, kakor gotov. Pruski Bismark skuša sicer posredovati, pa do sedaj druga ni opravil, kakor da je zvezo Avstrije z Anglijo še za- branil, kar je velik dobiček za Ruse. Vendar tudi to še ni gotovo, ker nihče ne vé, kake spletkarije dela Bismark in je torej tudi mogoče, da nas zaplete v boj z Rusijo, ter potem z Italijani vred tudi on nad nas mahne. Sumljivo vsaj je to, da je italijanska vlada začela tabor delati blizu avstrijske meje pri Udini in 20 milijonov patron naročila do 15. maja ter namerava 100.000 mož reserve pod puško sklicati. — Francozi se močno srdijo, ker jim bo preteča vojska njihovo svetovno razstavo v Parizu spačila. — Angleži pripravljajo 100.000 mož v Evropi in 165.000 mož hočejo iz Indije črez morje pripeljati na Turško. Del svojega brodogvaja hočejo poslati v Baltiško morje in tirjajo od Švedije, naj jim ondi prepustijo otok Farör; tega Rus neb trpel. — Perzijski šah se je podal na svojo drugo pot v Evropo in vzel seboj 25 milijonov,

doma pa mu vojaki stradajo in zavolj pomanjkanja puntajo.

Turške homatije. Rusi so zaseli Šumlo, Varna in Batum sta še v turških rokah. Ker se Angleži z brodovjem ne umaknejo iz Marmorskega morja, je veliki knez Nikola vse tako pripravil, da v istem trenutku mahne v Carigrad, Galipolj in Bujukdere, ko mu telegraf donese vest, da je počil boj med Rusijo in Anglijo; Turkom je zažugal z popolnim iztrebljenjem iz Evrope, če se z Angleži zvežejo. Razprtija z rumunsko vlado je tolika nastala, da je 120.000 Rusov zaselo Bukurest in večji del dežele; rumunska vojska stoji na avstrijski meji. General Todleben je odpotoval pred Carigrad; to je pomenljivo! Doma se Rusi silno pripravljajo na boj, iz Berlina so dobili 280.000 šotorjev, iz Amerike neizmerno veliko orožja; 150 milijonov so dobili v Holandiji na posodo, 2 $\frac{1}{2}$ milijona so nabrali za nakup hitrih ladjic roparic, ki bodo angleške ladje z blagom naložene lovile. Srbski knez Milan bo 21. aprila v Nišu slovesno proglasil Srbijo za neodvisno državo. Črnogorski knez Nikola utvrduje primorska mesta, ker se boji Angležev, tudi tamošnji grški in arnautski prebivalci se mu upirajo in pozivljajo Avstrijo in Italijo na pomoč. V Tesalijo in Epir so Turki poslali mnogo vojske zoper grške vstaše. Divje Črkesse pa prevajajo celó v sveto deželo, 500 so jih naselili okoli nekdanje Samarije. Tamošnji ljudje so se teh divjakov močno prestrašili, ki sedaj prodavljajo v Evropi naropane reči, med temi mnogo kelihov, križev, pa tudi deklie; ena velja 12 do 14 gld. — Bolgarija pa, ki je največ od Črkesov trpela, bo v 9 pokrajin razdeljena in si bo meseca maja volila krščanskega kneza!

Za poduk in kratek čas.

Celje in njegova okolica.

(Zgodovinsko - krajepisna črtica.)

III. Celje ima dvojno pokopališče in na vsakem cerkveno. Na enem je cerkva sv. Duha brez kake znamenitosti, pa snažna in čedna. Na drugem pokopališču pa je cerkev sv. Maksimilijana, tudi prav snažna, pa za Celje največje zgodovinske imenitosti. Cerkev sv. Maksimilijana je namreč postavljena na torišču, kder je bil celjski rojak sv. Maksimilijan, škof Lavreaški, na povelje prokonsula Ejulazija ob glavo djan. Kamor je njegova glava padla, ondi je začel izvirati čudodelen vir, nad katerim je potem pobožno ljudstvo postavilo cerkveno. Brez dvombe je tedaj ta bila prva cerkev v Celju; že l. 698. je vsaj bila od sv. Ropra, škofa Solnograškega, na čast sv. Maksimilijanu blagoslovljena. V sedajni podobi je pač poznej nastala. Poleg nje je ravno nad studentem druga kapelica, v kateri je rakev celjskih opatov, pripravljena od rajnega opata Matije Vodušeka, ki je s pomočjo okoličanov veliko storil za olepšanje

cerkvic na obeh pokopališčih. Zunaj mesta na hribu enakega imena stoji cerkev sv. Jožefa, ki je nastala vsled obljube Celjanov l. 1679, ob času hudo razsajajoče kuge. Na prošnjo Celjanov, ki so bosili v veliki procesiji romali na ta hrib, je kuga nehala in l. 1680. so že začeli cerkev sv. Jožefa zidati. To spričuje zdaj še sledeči napis: DIVVs IosephVs pesteM CILlensIBYS aVffert. Zdjaj so tu nastavljeni čč. oo. Lazaristi, ktere so rajni knez in škof Anton Martin l. 1852. bili poklicali, da bi duhovnom pomagali v dušnem pastirstvu po ljudskih misijonih, ktere res marljivo simotamo po škofiji obhajajo. Cerkev je prav snažna in ima nektere prav lepe podobe. V tej cerkvi se nabaja tudi središni altar bratovščine sv. Cirila in Metoda. Ljudje imajo veliko zaupanje do te cerkve in zlasti dvakrat v letu: o sv. Jožefu in tretjo nedeljo po veliki noči pride semkaj množina vernih ne le iz Štajerskega, ampak tudi iz Kranjskega in Koroškega. Preko Savinjskega mosta se gre po kritih stopnjicah na hribček, kder stoji samostan in cerkva čč. oo. kapucinov. Cerkev je priprosta, majhna pa snažno opravljena. Ker je od mestnega hrupa precej oddaljena, je skoro izmed vseh celjskih cerkev za pobožno molitev najbolj pripravna. Na desni strani ima prizidano prav svitlo kapelo, v kateri so postavljene spovednice. Kapucinski samostan je ustanovljen na povelje cesarja Ferdinanda II. l. 1611. Govorica je, da stoji na torišču, kder je stala rojstna hiša sv. Maksimilijana. Nad kapucinskim samostanom na precej visokem hribu je cerkev sv. Miklavža, od koder je silno lep razgled po celjski okolici. Troha protestantov ima tudi svojo cerkveno z lastnim pokopališčem, ki spada k ljubljanski protestantovski fari. Iz Ljubljane tudi prihaja po 10krat na leto pastor božje službe opravljat. Ustanovila se je protestantovska občina l. 1852. L. 1856. so si z pomočjo Gustav-Adolfovega društva kupili nekdanjo cerkveno sv. Andreja, ki pa je bila takrat mizarska delavnica in l. 1857. so si jo za svojo službo božjo priredili. Mi omenimo to cerkveno zlasti za to, ker je prvi slovenski pisatelj, Primož Trubar, bivši duhovnik pri sv. Maksimilijanu, prvi Lutrovo vero v Celje zatrosil in v tej tudi takrat protestantom dohajajočej cerkveni božjo službo opravljal. Poznej je moral Primož Trubar na Nemško pobegniti.

Izmed posvetnih poslopij je vredno omeniti in si ogledati c. kr. višjo gimnazijo poleg mestne farne cerkve, ustanovljeno l. 1808. z prvim razredom. Do l. 1812. se je vsako leko eden razred več odprl; šesti pa še le l. 1819. Sedmi razred pa se je začel l. 1849. in osmi l. 1851. Učni pripomočki, fizikalni, natoroznanski kabinet in knjigarna, so dobro oskrbljeni in lepo uredjeni. Grofija ob Savinji, nekdanj lastnina grofa Thurna — od tod ime grofija — je zdaj lastnina mestne občine. Poslopje je vse prenovljeno in ponovljeno in se v njem nahaja meščanska šola, mestna fantovska in dekliska šola in velika telovadna dvo-

rana. Ne daleč proč je kasarna, nekaj grad celjskih grofov, ktereга so imeli v mestu in je bil po podzemeljskem hodniku v zvezi z Gornjim Celjem. Na grajskem trgu se odlikuje med vsemi hišami poslopje z dvema nadstropjema in velikim cesarskim orlom v znamenje, da je notri sedež c. kr. okrajnega glavarstva in c. kr. davkarije. Nemški cerkvi nasproti je mestna hiša, ki se od drugih razločuje po lepem prostornem balkonu. V njem so zdaj uradnije mestnega starašinstva in c. k. okrajne sodnije. Tik nemške cerkve je poslopje c. k. okrožne sodnije, pred katero se vršijo vse porotne sodbe.

Od l. 1873. ima Celje plinovo svečavo; za to potrebna poslopja slišijo mestnej občini in stojijo zunaj mesta ob ljubljanskej cesti. Lep kinč mestu je tudi kolodvor južne železnice. Železniška proga drži mimo Celja od l. 1846. Prva postaja proti severu so Štore $\frac{1}{2}$ milje, in proti jugu Laško $1\frac{1}{2}$ milje oddaljena. Naposled ne smemo pozabiti majhnega šetališča ali parka na desnem bregu Savinje, ktereга pa neusmiljena reka večkrat poplavi in grdo pomandra. Konci parka stojijo utice za Savinjske kopele, ena za ženske in ena za moške. Nekteri Celjani pa imajo tudi manjše privatne utice za kopanje.

Prvi splošni shod avstrijskih katoličanov in njegove resolucije ali sklepi in važniši govori (z potrebnimi pojasnili) na Dunaju meseca maja 1877. Poslovenil in spisal dr. Lavoslav Gregorčec, urednik Slov. Gospodarja. Založilo kat. politično društvo v Mariboru. Tisk J. M. Pajkove tiskarne 1878. To je naslov novej knjižici, obsegajočej 98 strani, ki je ravnokar izišla. Katoliško-politično društvo želi ž njo spomin obnoviti na sijajni in velevažni shod katoličanov, ki se je pred leta dnevi vršil na Dunaju, ter pripomoči, da tudi Slovenci tako, kakor Čehi, Poljaci in, če se ne motimo, tudi Hrvati, v lastnem jeziku njegove sklepe in govore z potrebnimi pojasnili vred čitajo in jih sebi v korist preišljčujejo in kolikor mogoče djanjski porabijo. Sestavki, v knjižici zbrani, so posneti iz Slov. Gospodarja v 300 iztisih; 150 se jih razdeli med društvenike, 150 pa se na prodaj ponuja; iztis velja z dopošiljatvijo vred 20 kr. pri uredništvu ali opravištvu Slov. Gospodarja v Mariboru (Marburg). Knjižica utegne ugajati posebno društvenikom katoliških-političnih društev. Obsega namreč 1. sklepe dunajskega shoda, 2. socijalno prašanje z govorom kneza Liechtensteina, 3. govor kneza Liechtensteina o odrtiji, 4. šolsko prašanje z govorom grofa Leona Thuna, 5. pojasnilo sklepov gledé cerkvene umetelnosti, 6. gledé katoliškega časništva, 7. gledé katoliškega življenja in 8. zastran katoliško-političnih društev!

Smešničar 16. Dva podučitelja sta v zakon vzela dve podučiteljice. Vse štiri osebe so bile prestavljene, moževa kot nadučitelja, ženi kot pod-

učiteljici. Ker pa žene nazivljamo po tem, kar so jihovi moževi, tedaj ste omenjeni dve ženski, vsaka gospa nadučiteljica in gospa podučiteljica ob enem. Drugod pa je podučitelj v zakon dobil nadučiteljico, doma ukazuje mož ženi, v šoli pa strahuje žena možá!

Razne stvari.

(† Č. g. *Luka Gerlič*) duhoven v pokoju v Nazaretu je umrl 86 let star. Prelepa hvala gre čč. oo. frančiškanom, ki so mnogo let starčeka oskrbovali!

(Šmarnc g. dr. *Sterbenca*) se je lani na Štajerskem razprodalo nad 400 iztisov in se tudi letos dobivajo v „Narodni tiskarni“ in pa pri uredništvu „Slovenca“ v Ljubljani.

(Občni zbor) ima okrajna posojilnica v Ljutomeru na belo nedeljo 28. aprila t. l. v šolskem poslopju ob 8. uri predpoldnem. Načrt: 1. račun za l. 1877.; 2. odveza načelnštva zarad tega računa; 3. Izločitev udov, ki društvenih pravil ne izpolnujejo; 4. volitev treh udov v cenilno komisijo; 5. poljubni nasveti.

(† Č. g. *Jakob Živortnik*), kaplan v Šoštanju je umrl 17. aprila, 27 let star.

(*Dijaško semenišče*) Maksimilijanum-Viktorinum v Mariboru se bo 1. maja odprlo; sprejetih je 14 dijakov. Rektor ali vodja je imenovan č. g. Ivan Skuhala, profesor bogoslovja!

(*Za družbo duhovnikov*) so vplačali čč. gg. Frece 11 fl., — Meško Mart. 11 gld., — Gajšek Karl 11 gld. (ustn. in letn. dpl.) — Strašek 10 fl. (ustn. in letn. dpl.)

Dražbe III. 22. apr. Franc Bauman v št. Jurjevskem dolu 9466 fl. Jakob Slavič v Ljutomeru 3000 fl. 24. apr. Franc Bauman 3470 fl. Jan. Savolovšek 3135 v G. Gradu, Martin Škof v Bojsnem, Jan. Kozole v Anoveih 2395 fl. Rozalija Wolf v Mariboru 4020 fl. 25. apr. Simon Rojs, Jožef Lipko, Jan. Rajšp, Cenc. Ricinger, Ignac Ašič, Jož. Sanderly 25.860 fl. 26. apr. Franc Zorijan 1214 fl. Juri Krhlanjko v Pristavi, 27. apr. Martin Fahrner na Velki 4700 fl. Jožef Francel v Ljubečnem in Lisičjivesi, Martin Posek v Konjicah 1980 fl.

Listič uredništva in opravištva. G. A. Rošker na D. „Slov. Gospodar“ ni rekel, da je dr. Jug 36.000 fl. dolžen, ampak da je bilo njegovo premoženje na toliko cenjeno; potegovanje za nemškutarja Juga je za Vašo narodnjaštvo sumljivo, Vaš strah pa prazen, da sedaj Sl. Gosp. nihče brati neče; celó Vi ga prebirate, čeravno niste naročnik! O dohtarju, ki je baje bil od bab tepen, nam nihče ni poročal; g. M. v Drakovcih in g. Fr. N. v Stročji vesi: Naročnina se naprej plačuje. To je potrebno zarad reda. G. Fr. Šk. pri sv. Tomažu. Zahtevane liste smo poslali; vstavili so se, ker sta dva še od lani nekaj na dolgu; to velja tudi drugim, ki ne dobivajo več lista.

Loterijne številke:

V Gradcu 13. aprila 1878: 65, 46, 86, 5, 77.
Na Dunaju „ „ 19, 71, 33, 85, 3.

Prihodnje srečkanje: 27. aprila 1878.

Novi krompir „Marmont“.

Te krompirjeve sorte, ki se p. n. kmetovalcem priporočuje zavoljo posebne rodovitnosti in dobrega okusa, se dobi seme v prodajalnici gosp. Franca Janeša v Celju.

1—2

Prostovoljna dražbena prodaja zemljišč.

Josip Svet-ova zemljišča v Drešinji vasi pri Celju, obsegajoča več ko 47 oral skoraj samih njiv in travnikov in prav lep vinograd v Kasasih, se bodo pri prostovoljni sodnijski dražbi dne 2. in 3. majnika 1878 prodajala na dvajset kosov, in sicer na zemljišču samem v Drešinji vasi. Dražbeni pogoji ležijo na spregled pri c. kr. okrajni sodnji Celjski in v pisarnici g. Dr. Josipa Serneca v Celju.

Velik živinski sejm.

bo v Veržeju (Wernsee) na Murskem polju 6. majnika t. l. Da se ta sejm bolje udomači, odločil je občinski odbor vsakemu, ki bode ta dan živino na sejm prignal, od glave $\frac{1}{2}$ litra vina darovati; tudi je vsak od plačila mestuine prost.

Franč Gaberc
župan.

1—2

Priporočba.

Franjo Krašovic, pozlatar v Celju, gosposki ulici števil. 21 se priporoča preč. duhovščini in župnijskim predstojništvom za izdelovanje vsakovrstnih pozlatarskih del, za prenovljenje altarjev, tabrnakeljnov, okvirov, za pomaljanje podob in križev. Vsa ta dela opravi okusno, dolgotrajno in po nizki ceni. Tudi izdeluje cerkvene rože, šopke za sveče, vence in enake reči.

Naznanilo.

Občni zbor deležnikov vzajemne gračke zavarovalnice proti ognju se bo vršil 6. maja 1878. predpoldnem ob 10. uri v deželni hiši v Gradcu.

Načrt.

1. Račun od pravnega leta 1878.
2. Poročilo pregledovalcev računa za leto 1877.
3. Proračun za pravilno leto 1878.
4. Poročilo in nasveti, kaj se ima vsled sklepa občnega zbora 22. maja 1877. storiti, a) z denarji čistega dobička in b) kako bi se naj ravnalo pri pregledovanju računov?
5. Nasvet, naj se nekaj čistega dobička l. 1877. pripiše glavnici za penzije.
6. Volitev pregledovalcev računa.
7. Volitev pravih svetovalcev.
8. Poljubni nasveti.

Na ta občni zbor so povabljeni vsi p. n. deležniki, kateri imajo po §. 93. pravil pri oddelku za poslopja in po §. 12. pravil pri oddelku za pohoštva do udeležitve pravico.

Omenjeni §. 93. veli, ka ima pravico občnega zbora udeležiti se vsak, kateri ima pri tej zavarovalnici poslopja zavarovana v vrednosti 6000 fl. ter se pri ravnateljstvu oglasi, da mu to dopošlje vstopni listi; §. 12. pa veli, ka ima zraven v §. 93. omenjenih isto pravico tudi vsak, kateri ima vsaj skozi eno leto zavarovanega pohoštva v vrednosti 6000 fl.

V Gradcu 1. aprila 1878.

Franz grof Meran l. r.
glavni ravnatelj.